

УДК 342.721

DOI: 10.15587/2523-4153.2022.254308

ЗАХИСТ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЩО ОПИНИЛИСЯ НА ТЕРИТОРІЇ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ Й МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

А. Ю. Ковальчук

How to cite:
Kovalchuk, A. (2022) Protection of personal non-property rights of persons in the armed conflict: Ukrainian realities and international experience. ScienceRise: Juridical Science, 1 (19), 19–23. doi: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2022.254308>

The problem of protection of personal rights and human freedoms during armed conflicts is raised. Particular attention is paid to ensuring Protocol I to the Geneva Convention, which states that the parties to any armed conflict must distinguish between civilians and the military and direct their actions only against military objectives. Civilians should be provided with living conditions, as far as possible, and should be protected from murder, violence, stress, repression, destruction of their property and hostage-taking. Their personal rights, honor, dignity and personal integrity must be respected and guaranteed. The aggressor state does not comply with international law, and the Ukrainian security system, in turn, has identified gaps in the organization of rapid evacuation of civilians. As a result, a significant number of citizens remained on the territory of hostilities and were forced to provide themselves with at least a minimum of personal security. Accordingly, it is necessary to study the experience of other countries of the world that have suffered armed aggression in their territories in the context of positive practices of protection of the population, forced to find themselves in the territory of hostilities. The article draws conclusions about the formation of a new security policy and the development of preventive measures to protect the personal rights and freedoms of citizens during armed conflicts

Keywords: security, national security, human rights and freedoms, personal inalienable rights, law enforcement agencies

© The Author(s) 2022

This is an open access article under the Creative Commons CC BY license hydrate

1. Вступ

Україна на початку 2014 року зазнала збройної агресії з боку Російської Федерації. Цей негативний фактор спричинив умови для реалізації ряду загроз та небезпек з якими раніше Україна не стикалася: порушенням прав цивільного населення під час збройної агресії, зокрема, права на життя, здоров'я, особисту недоторканість і свободу. Такі факти прямо вказують на порушення статті 2, 5 Європейської конвенції з прав людини, норм міжнародного гуманітарного права з боку агресора [1]. Особливо критична ситуація склалася на окупованих територіях, де мали місце численні випадки умисних убивств та позасудових страт, позбавлення особистої свободи та викрадення людей, катування, наруга, пограбування населення та інші злочини, безпосередньо пов'язані з окупацією регіону державою-агресором [2]. У тому числі зафіксовані значна кількість фактів сексуального насильства, яке застосовувалось до жінок і дівчат, чоловіків та хлопців з числа цивільного населення. Слід визнати, що така жорстокість по відношенню до цивільного населення викликала занепокоєння з боку європейських організацій які намагалися втрутитися у нарастаючий збройний конфлікт.

2. Літературний огляд

Відповідно до норм Женевської Конвенції, що вказують на необхідність: "у всі часи сторони конфлікту повинні розрізняти цивільних осіб та військових і направляти свої дії лише проти військових цілей. Цивільним особам мають бути створені прийнятні для життя умови, наскільки це можливо" [3]. Вони мають бути захищені від убивств, тортур, грабіжництва, репресій, знищення їх власності та утримування в ролі заручників. Їх честь, сімейні права й релігійна приналежність повинні поважатися. У окремій доповіді Верховного комісара ООН з прав людини щодо сексуального насильства, заподіяного у контексті конфлікту на Сході країни, триваюча безкарність сексуального насильства, заподіяного у контексті конфлікту на Сході країни, триваюча безкарність осіб, що вчиняють такі порушення, та брак комплексної програми для забезпечення усіх жертв оперативним та адекватним доступом до ефективних засобів правового захисту, у тому числі реабілітації з урахуванням гендерних аспектів, реституції, компенсації, сатисфакції і гарантій недопущення повторення порушень» [4]. Верховний комісар ООН з прав людини підкреслює недоліки національ-

ного законодавства і брак спроможності правоохоронних і судових органів. А як наслідок, потерпілі часто стикалися з бездіяльністю органів державної влади, що спричиняє їхню подальшу віктимізацію. Нажаль, й українська система захисту національної безпеки, у тому числі особистої безпеки громадян, не мала важелів позитивно впливу на ситуацію що склалася. Зокрема, й досвід інших держав світу, що зазнали на своїх територіях збройної агресії, не був досконально досліджений українськими науковцями, й відповідно, дії щодо протидії таким загрозам не були системними й комплексними. Тобто, ні норми міжнародного гуманітарного права, ні норми національного законодавства не змогли захистити цивільне населення від насильницьких дій, й забезпечити безпеку цивільного населення під час повномасштабного вторгнення яку зазнала Україна зараз. 24 лютого 2022 року Російська Федерація розпочала повномасштабне агресивне захоплення території України. 24 лютого 2022 року Президентом України був підписаний Указ №64/2022 «Про ведення воєнного стану в Україні» така настанова зобов'язує розробити комплексну систему правових заходів захисту цивільного населення під час збройного конфлікту, максимально мінімізуючи негативні наслідки психологічного та фізичного насильства з боку агресора. Окупанти повинні гарантувати та дозволити безпечно пересування й відповідне харчування, медичне забезпечення, а також безпечні зони для поранених, хворих, літніх людей, дітей, враховуючи жінок з дітьми та вагітних жінок» [2]. Аналіз джерельної бази дослідження доводить, що європейські країни вже раніше зазнавали подібні небезпеки – Сербія, Албанія та інші країни які стали жертвами збройного втручання. Проблему насильства над цивільним населенням під час збройного конфлікту можна вважати загальносвітовою і різні держави протягом тривалого часу розробляли шляхи її подолання й недопущення у майбутньому.

Особлива увага в дослідженні буде приділена сексуальному насильству, жертвами якого стають як жінки, дівчата так і чоловіки і хлопці. А також, створення психологічних умов для реабілітації жертв, що зазнали насильницьких дій, при яких вони змушені змиритися з наругою у наслідок стигми, травмованості жертви та страху помсти з боку кривдників.

3. Мета і завдання дослідження

Мета дослідження – сформулювати рекомендації щодо створення ефективних заходів з протидії насильству та усунення їх негативних наслідків.

Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Пошук шляхів вирішення проблем забезпечення особистої безпеки громадян, їх особистих немайнових прав – тобто природного права на життя, честь, гідність, недоторканість тощо, у контексті недопущення їх утиску під час збройного нападу інших держав.

2. Розробка організаційно-правових важелів, які можливо у короткий термін впровадити у практичну діяльність органів на яких покладена функція забезпечення безпеки громадян, з метою повного й всебічного їх захисту.

4. Матеріали і методи

Методологічною основою дослідження стали загальнонаукові методи та спеціальні методи пізнання. В основу дослідження покладаються загальнофілософські ідеї гуманістичного розуміння людини як найвищої цінності суспільства; загальнонаукові принципи об'єктивності, цілісності; усебічного вивчення явищ і процесів у їх взаємозв'язку і взаємозумовленості.

Для досягнення мети використано комплекс взаємопов'язаних загальнонаукових методів: *теоретичні*: аналіз і синтез – із метою виявлення сутності досліджуваного феномену, виокремлення соціальних, організаційних, правових чинників які створюють умови для реалізації загроз насильства над цивільним населенням. Аналіз нормативно-правових документів у галузі забезпечення безпеки Європейського Союзу та інших країн світу що зазнали збройної агресії. Порівняльно-правовий метод дав змогу порівняти й виділити прогалини чинного українського законодавства з питань забезпечення безпеки; контент-аналіз ранніх спогадів для визначення формули життєвого стилю і виявлення помилкових суджень визначеної категорії осіб (стокгольмський синдром, віктимологічна поведінка осіб що зазнали насильства). Абстрагування, і узагальнення – для систематизації і формулювання висновків, визначення напрямів дослідження проблеми. Емпіричні: бесіда, опитування, анкетування, тестування жінок, дівчат, чоловіків, хлопців а також психологів, які приймали участь у роботі з постраждалими від насильства особами; обсерваційні (безпосереднього й опосередкованого спостереження за життєдіяльністю людей зазнавши насильство на території де проходили бойові дії (2014–2021)).

Результати дослідження можна вважати репрезентативними так як під час його проведення враховувалась система показників і індикаторів, що рекомендовані Статистичною комісією ООН. Ці показники були отримані у результаті опитування громадян про вчинені факти наруги стосовно жінок і дівчат [5]. Також, додатково, досліджено результати опитування, які проведені з 205 свідками і жертвами порушень прав людини, що проведені Моніторинговою місією ООН з прав людини в Україні [4].

5. Результати дослідження

Неможна не погодитись з позицією Нельсона Мандели який у своєму докладі на Світовому форумі Всесвітньої організації охорони здоров'я «Насильство і його вплив на здоров'я» зазначає що: «Двадцяте століття залишилось у пам'яті людства як століття що відзначилося насильством. Цей вік залишив нам у спадок масові руйнування і насильство, яке виявлялося в масштабах, ніколи небачених і неможливих до цих пір в людській історії. Ми в боргу перед нашими дітьми – а діти це найбільш вразливі члени будь-якого суспільства – і наш обов'язок полягає в тому, щоб забезпечити їм життя, вільну від насильства і страху. Тому, нам слід не жаліти зусиль, щоб в світі у справедливості і процвітанні жили не лише країни, а й громади, і члени кожної сім'ї. Ми повинні взятися за коріння насильства. Тільки тоді ми зможемо трансформувати спадок, який дістався нам від 20 століття, перетворивши його з важкої тягаря в урок для майбутніх поколінь» [6]. Така настанова відображається: у Конституції України (ст.3), в Стратегії національній безпеки України «Безпека людини-безпека країни» що затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року 392/2020 «Ми творимо Україну вільною, заможною, безпечною державою, де панує право, де держава захищає громадян і суспільство, де кожен може реалізувати свої таланти і здібності, де люди дихають чистим повітрям, п'ють чисту воду та з якою пов'яжуть долю наші діти й онуки. Україна прагне миру. Мир – запорука розвитку України. Встановлення миру, відновлення суверенітету і територіальної цілісності України у межах її міжнародновизнаного державного кордону – найвищий пріоритет держави»; в Національній Стратегії у сфері прав людини, що затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 у якій зазначено: «Життя людини є найвищою соціальною цінністю. У сучасних умовах обов'язок держави захистити життя людини набуває особливого змісту.

Нажаль статистичні дані, що висвітлені у доповіді Верховного комісара ООН з прав людини свідчать: «У період з 16 листопада 2016 року до 15 лютого 2017 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (далі – УВКПЛ) задокументувало 130 жертв збройного конфлікту серед цивільного населення в Україні: 23 особи загинули (7 жінок, 15 чоловіків і один хлопчик) та 107 зазнали поранень (26 жінок і одна дівчинка, 69 чоловіків і один хлопчик, а також 8 дорослих осіб та двоє дітей, стать яких не відомо). Це на 20 відсотків менше, ніж упродовж попереднього звітного періоду від 16 серпня до 15 листопада 2016 року, коли УВКПЛ задокументувало 164 жертви серед цивільного населення (32 загиблих і 132 поранених). Упродовж двох років, що минули з моменту прийняття Комплексу заходів з виконання Мінських угод 12 лютого 2015 року, УВКПЛ задокументувало 1493 жертв серед цивільного населення: 367 особи, що загинули, та 1126 поранених»[4].

За час повномасштабного вторгнення Російської Федерації (24.02.-24.03.2022) на територію України серед убитих цивільного населення 146 чоловіків, 111 жінок, 7 дівчаток та 15 хлопчиків, а також 36 дітей та 465 дорослих, стать яких поки що невідома. Серед поранених – 130 чоловіків, 100 жінок, 17 дівчаток та 7 хлопчиків, а також 44 дитини та 954 дорослих, стать яких поки що невідома. На Донбасі було вбито 208 мирних жителів, 646 отримали поранення. В інших регіонах України (Київ, Черкаська, Чернігівська, Харківська, Херсонська, Київська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Запорізька, Дніпропетровська та Житомирська області) загинуло 572 особи, 606 поранено [7]. Окрім того, мають місце непоодинокі випадки сексуального насильства цивільного населення, що опинилися на захоплених агресором територіях [7, 8]. Подібні випадки були поширені й у 2014-2015 роках [8]. Так само, випадки наруги над цивільним населенням поширено і на непідконтрольних територіях. Як зазначається у звіті, на ранніх етапах конфлікту погрози згвалтуванням тут використовувались незаконними збройними формуваннями і як елемент тиску. Мали місце випадки сексуального насильства яке застосовувалося бойовиками до затриманих ідеологічних супротивників – громадян з проукраїнською позицією [8]. Світова практика вивчення фактів наруги над цивільним населенням під час збройних конфліктів кваліфікує акти наруги за масштабом та безпосереднім видом: явна, скрита, а також визначається, що згвалтування застосовувалося як військова стратегія і використовувалося у багатьох конфліктах, наприклад в Кореї під час Другої світової війни, в Бангладеш під час війни за незалежність, а також в озброєних конфліктах в Алжирі, Індії, Індонезії, Ліберії, Руанді, колишньої Югославії та інших країнах. У цих країнах згвалтування використовувалося як навмисна стратегія, щоб розірвати зв'язки, з'єднують громади, і таким чином перемогти ворога, а також як зброя «етнічних чисток». В Східному Тиморі, як повідомляють, індонезійські військові дуже часто застосовували сексуальне насильство над жінками. Дослідження в Монровії (Ліберія) показали що жінки до 25 років частіше, ніж жінки старшого віку, повідомляли про згвалтування і про сексуальне примус під час конфлікту (18 % в порівнянні з 4 %). Окрім того слід виділити й інший скритий фактор насильства. Збройні конфлікти спричиняють економічний і соціальний спадок у суспільстві такі умови можуть змушувати більшу кількість жінок, дівчат зайнятися проституцією [6, 8]. Частина проблеми захисту прав і свобод людини, яка взагалі залишилася без уваги це наруга над чоловіками та хлопцями. Проблема не лише в етичності самого питання і його високій латентності фактів насильницьких дій відносно

чоловіків та хлопців цивільного населення. Слід погодитися з тезою Докладу Всесвітньої організації охорони здоров'я що: «більшості країн потрібно ще дуже багато зробити, перш ніж питання про сексуальне насильство проти чоловіків і хлопчиків буде належним чином зрозумілий і його обговорюватимуть, не заперечуючи його існування, і без сорому. Це необхідно для здійснення більш ефективних заходів в боротьбі з цим ганебним явищем і надання жертвам кращої підтримки» [6].

В Україні мотивація вчинення насильницьких дій агресорами (2014–2021 роки) мала інших характер. Його найчастіше застосовували для залякування цивільного населення. Європейські дослідники визначають, що основною причиною таких злочинних дій визнано безкарність злочинців та високу латентність даного виду злочину. Одна з країн Африки з метою попередження вчинення насильницьких дій, у разі нападу, розробили й впровадила такий захід як навчання цивільного населення з питань забезпечення особистої безпеки. Цей захід дав результат у вигляді активної суспільної позиції щодо протидії насильству. Жінки стали ідентифікувати та більш активно реагувати на скриті насильницькі дії.

Українські вчені Циганов О. В. та Мацько А. С. вказують на необхідності запровадження спеціальних курсів у вигляді неформальної освіти, які допоможуть громадянам адаптуватися до проживання у сірих зонах (зонах замороженого конфлікту) [9, с.300]. Одним з важливих на наш погляд заходів є ознайомлення суспільства з основами розуміння насильницьких дій. В міжнародних правових актах можна знайти основні терміни щодо насильства. Наприклад, у ст. 1 Декларації ООН про викоренення насильства проти жінок вказано: «насильство щодо жінок – це довільний акт насильства, скоєний на підставі статевої ознаки, який спричиняє або може спричинити фізичних, статевих чи психологічних втрат та страждань жінкам. Стаття 2 зазначеної Декларації визначає види та випадки насильства проти жінок:

1) фізичне, статеве та психологічне насильство, що має місце в сім'ї, включно нанесення побоїв, статевої примус дівчаток у сім'ї, насильство пов'язане з приданим, зґвалтування дружини чоловіком, пошкодження жіночих статевих органів та інші традиційні види практики, що спричиняють збитки жінкам, лікарське насильство та насильство пов'язане з експлуатацією;

2) фізичне, статеве та психологічне насильство, що має місце в суспільстві в цілому, включно зґвалтування, статевої примус, статево домагання та залякування на роботі, в навчальних закладах та в інших місцях, торгівлю жінками і примус до проституції; 3) фізичне, статево та психологічне насильство з боку чи при потуранні держави [10, 11].

Розуміння широким загальною дефініцією «насильства» «наруга» тощо, дасть змогу ідентифікувати такі дії особам, які можуть стати потенційними жертвами скритого так явного вчинення насильницьких дій, що здійснюється агресором по відношенню до жертви. Разом з тим, інтенсивність звернень до правоохоронних органів щодо захисту прав і свобод людини змусить переглянути механізми реагування на такі звернення. На сьогодні правоохоронні та судові органи не мають достатнього арсеналу, подекуди й ресурсів, щодо розслідування таких злочинів. Про це зазначають представники Місії ОБСЄ: «у разі коли події, що призвели до необхідності розслідування, відбуваються в атмосфері повсюдного насильства і слідчі повинні працювати в умовах перешкод та труднощів, що змушують їх вдаватися до менш ефективних методів чи спричиняють затримки. Оскільки статті 2 та 3 Конвенції прав людини вимагають вжиття всіх необхідних заходів для забезпечення проведення ефективного та незалежного розслідування (що є позитивним зобов'язанням держави) слід розробити ефективні механізми втручання й розслідування правоохоронними органами визначених злочинів. Навіть якщо скарга з цього приводу відсутня, розслідування має бути проведено за умов наявності доказів» [1]. Головною метою такого розслідування є ефективне застосування національних законів, що забезпечують право на життя та забороняють наругу, насильства, що принижує людську гідність. Разом з тим слід розглянути й передбачити заходи протидії психологічному насильству, такі злочини відносяться до категорії злочинів, щодо яких важко зібрати доказовий матеріал і відповідно посадові особи відмовляють у порушення кримінальної справи і розслідування даного злочину, що є недопустимим. Для усунення такого недоліку Верховний комісар ООН з прав людини у своїй доповіді наголошує на необхідності притягнення до відповідальності винних осіб, разом з тим він підкреслює, що для цього необхідна незалежна й **міцна судова й правоохоронна система**. Працівники якої повинні бути обізнані у особливостях заходів, як необхідно провести з метою захисту осіб які зазнали насильницьких дій різного роду під час збройного нападу. Репрезентативний на наш погляд є досвід з урегулювання збройного конфлікту в Колумбії, який можна вважати одним найтривалішим у світі (упродовж 1964-2016 року). Особливості встановлення миру в цій країні стало розроблення і запровадження системи перехідного правосуддя, яка передбачала, зокрема, прийняття законодавчих актів: «Про репатріацію жертв воєнного конфлікту», «Про реституцію земель» (30 тисячам селянських сімей було повернуто землі, коли відібрані бойовиками), «Про амністію», «Про потерпілих» (офіційно в Колумбії було зареєстровано 8,6 млн. потерпілих (разом з біженцями), з яких 800 тис. осіб отримали компенсації) [9, с. 71].

Подальшого дослідження потребують: причини вчинення насильницьких дій: агресором застосовується стратегія захоплення, чи локальне залякування цивільного населення; фактори, що

збільшують або зменшують ризик прояву як явного насилля, а також скритого; фактори, що можуть бути змінені при зовнішньому впливі. Відповідно, встановивши такі фактори, виходячи з отриманої інформації можливо припустити ймовірність кількості жертв й запобігти їм шляхом застосування раніше розроблених організаційно-правових важелів.

6. Висновки

Актуалізація зовнішніх загроз національній безпеці повинна сформувати у суспільства і громадян реальне розуміння, що у будь-який момент можливе загострення конфлікту, й необхідності застосування превентивної моделі забезпечення безпеки. Для її ефективної реалізації необхідно:

1. Організація й проведення просвітницької роботи серед громадськості з питань захисту особистої безпеки. Розбудова системи інформування громадян щодо звернення до державних органів з питань першої психологічної й медичної допомоги, впровадження мобільної системи надання допомоги особам, що зазнали порушення їх природних прав, фізичної й психологічної наруги та насильництва. Слід запровадити мобільні пункти надання як психологічної так і медичної допомоги особам, що проживають у сільській місцевості, а важкодоступних регіонах, а також у місцевості, яка опинилася у ізоляції у наслідок руйнування шляхів сполучення, й зазнали порушення їх особистих прав і свобод.

2. На законодавчому рівні слід розробити й впровадити правові важелі захисту громадян у майбутньому й надання допомоги постраждалим. Разом з тим, слід зрозуміти, що дії які направлені на усунення наслідків бойових дій у корні відрізняються від дій спрямованих реабілітацію цивільного населення, особливо осіб, що зазнали нестерпних знущань з боку агресора у наслідок неможливості покинути місце ведення бойових дій. Форми роботи правоохоронців з такими потерпілими, що зазнали насильницьких дій, наруги під час збройного конфлікту, мають відрізнятися: це й надання медичної та психологічної першої допомоги; проведення юридичних консультацій; консультації з безпекових питань тощо. Відповідно співробітники правоохоронних органів мають бути обізнані з методами роботи з особливою категорією цивільних осіб, які зазнали наруги з боку агресора під час збройного конфлікту.

Література

1. Розслідування злочинів, пов'язаних із порушенням права на життя, права на свободу та особисту недоторканість, свободу від тортур, вчинених у зоні АТО: недоліки роботи слідчих органів та рекомендації правозахисників (2016). Київ: Центр Громадянських Свобод, 79. Available at: https://ccl.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/Spravedlivist_CCL_MF_Webflow-1.pdf
2. Одегов, О., Гриценко, Н.; Щербаченко, В. (Ред.) (2018). Злочини без покарання: порушення прав людини під час збройного конфлікту на сході України. Київ, 64. Available at: https://jfp.org.ua/system/reports/files/123/uk/Crimes_UKR_compressed.pdf
3. Про зняття застережень України до Конвенції проти дії катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання (1998). Закон України No. 234-XIV. 05.11.1998. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-14#Text>
4. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 листопада 2016 р. – 15 лютого 2017 р. Available at: <https://www.slideshare.net/DonbassFullAccess/16-2015-15-2016-91958525>
5. Дослідження поширення насильства щодо дівчат та жінок (2014). Available at: <http://www.un.org.ua/images/documents/4497/GBV%20prevalence%20survey%20%20UA.pdf>
6. Насиліе и его влияние на здоровье. Доклад о ситуации в мире (2003). Available at: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_ru.pdf
7. Жертвами російської агресії стали понад 2 тисячі українців, в ООН хочуть розслідування (2022). Слово і Діло. Available at: <https://www.slovoidilo.ua/2022/03/18/novyna/suspilstvo/zhertvamy-rosijskoyi-ahresiyi-staly-2-tysyachi-ukrayinciv-oon-xochut-rozsliduvannya>
8. Бурдига, І. (2017). ООН: гвалтування в зоні АТО залишається безкарним. Available at: <https://dw.com/uk/оон-гвалтування-в-зоні-ато-залишається-безкарним/a-37605097>
9. Циганов, О. Г., Мацько, А. С. (2020). Реінтеграція окупованих територій: українські реалії та зарубіжний досвід. Київ-Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 456.
10. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/mu11251>
11. Декларація ООН про викоренення насильства проти жінок (1993). Декларація № 995_506. 20.12.1993. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_506

Received date 28.02.2022

Accepted date 25.03.2022

Published date 31.03.2022

Ковальчук Алла Юрївна, доктор юридичних наук, доцент, кафедра цивільного, господарського та трудового права, Академія праці, соціальних відносин та туризму, вул. Кільцева дорога, 3-А, м. Київ, Україна, 08131

E-mail: kovalchukay@i.ua